

- емпіричне мислення не вносить у систему знань субординації, ієрархії, теоретичне ж вибудовує систему понять відповідно до принципів розвитку;
- формально-логічна конкретизація – це розширення об'єму поняття, діалектико-логічна виступає як синтез абстрактних знань;
- фіксація і передача емпіричних способів вербальна, теоретичних – за допомогою моделей.

Може здатися, що теоретичне мислення спирається на емпіричне і ніби надбудовується над ним, зберігаючи його як фундамент. Проте, таке розуміння їх співвідношення не є правильним. Сучасне теоретичне мислення в процесі свого становлення асимілювало позитивні моменти і засоби емпіричного мислення. У середині власного руху воно розв'язує як свої власні задачі, так і ті, що раніше були прерогативою емпіричного мислення, але розв'язує по-своєму, більш повно й ефективно. І хоча теоретичне та емпіричне мислення тісно пов'язані між собою, переходячи в певній діяльності і на певному етапі одне в одне, на наш погляд, така діяльність як навчання потребує більшої уваги саме в питанні формування теоретичного мислення.

Список використаних джерел

1. Вертгеймер М. Продуктивное мышление / М.Вертгеймер – М., 1987. – 140 с.
2. Давыдов В.В. Виды обобщения в обучении / Василий Васильевич Давыдов. – М., 1972. – 424 с.
3. Давыдов В.В. Психическое развитие младших школьников / Василий Васильевич Давыдов – М., 1990. – 160 с.
4. Исаев Е.И. Психологическая характеристика способов планирования у младших школьников / Е.И.Исаев // Вопросы психологии. – 1984. – № 2. – С.52-60.
5. Максимов Л.К. Формирование математического мышления у младших школьников: [Учебное пособие по спецкурсу] / Л.К.Максимов – М., 1987. – 96 с.

С.В.Малихіна

ПРОЕКТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ ПРИ ВИВЧЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розглядаються підходи до формування пізнавальної самостійності студентів у процесі вивчення економічних дисциплін, особлива увага приділяється розробці технології, а також організаційним формам, методам, прийомам і засобам як її невід'ємних складових.

Ключові слова: самостійність, пізнавальна самостійність, форми, методи і прийоми навчання економічних дисциплін.

В статті розглядаються підходи к формированию познавательной самостоятельности студентов в процессе изучения экономических дисциплин, особое внимание отводится разработке технологии, а также

організаційним формам, методам, приемам і засобам навчання як її неотъемлемим складовим.

Ключевые слова: самостійність, пізнавальна самостійність, форми, методи і прийоми навчання економічних дисциплін.

The article reveals some approaches concerning forming students cognitive independence in the course of economic disciplines training, special attention is paid to working out the technology, and also to organizational forms, methods, receptions and means as its integral components.

Key words: independence, cognitive independence, forms, methods and receptions in economic disciplines training.

Постановка проблеми. Специфіка навчання економічних дисциплін у ВНЗ обумовлена цілями й потребами сучасного суспільства до рівня освіченості його громадян. Особлива актуальність змісту економічних дисциплін сьогодні визначається тим, що кожна людина стикається з проблемами економіки і в своїй професійній діяльності, і в особистому житті. У сфері особистого життя це, у першу чергу, планування та організація особистого бюджету, доходів і витрат сім'ї; економічно обґрунтована оцінка товарів, які купують для особистого вжитку, їх раціональне використання, активізація взаємодії з економічною галуззю – банками, страховими агенціями, біржами, ринком праці та сферою послуг. Кожен громадянин повинен бережливо і по-господарському ставитися до природи, активно протидіяти негативним явищам у цій галузі; дбайливо ставитися до власності, уміти раціонально використовувати наявні ресурси для задоволення різноманітних потреб; активно вивчати й осмислювати економічну політику нашої держави. Не менш важливими аспектами сьогодні є розумне ставлення до свого здоров'я, режиму і способу життя, використання вільного часу, здатність до осмислення явищ економічного життя з урахуванням досягнень науки і техніки, норм господарювання та принципів моралі тощо. Такі якості можуть бути успішно реалізовані за умови, коли в основі підготовки у ВНЗ присутня логіка розвитку розгортання системи економічних відносин сучасного суспільства [3].

Аналіз практики навчання економічних дисциплін переконує у недостатній ефективності традиційних схем через притаманний їм переважно інформаційно-догматичний метод організації викладання, жорсткі підходи до організації й контролю учіння. Суперечності між існуючими вимогами до рівня освіти в сучасних умовах циклічного розвитку ринкових відносин і рівнем готовності студентів до успішного функціонування в суспільстві, між потребами майбутнього фахівця у сфері економічних відносин і можливостями вищої освіти задовольнити цю потребу, вимагають утвердження нових підходів до організації навчального процесу підготовки фахівців у ВНЗ.

Метою статті є розгляд провідних тенденцій навчання економічних дисциплін у ВНЗ і проектування технології формування пізнавальної самостійності студентів при вивченні економічних дисциплін.

Аналіз публікацій. Педагогічні аспекти проблеми формування пізнавальної самостійності по-різному розглядалися у працях Л.Арістової, Л.Вяткіна, В.Буряка, М.Данилова, І.Лернера, В.Лозової, Н.Половникової, О.Савченко, Т.Шамової та інших. Сьогоднішній етап розгляду даної проблеми пов'язаний з дослідженням організації самостійної роботи, самостійної навчальної діяльності студентів і вивчається відповідно різних напрямів підготовки майбутніх фахівців у працях Г.Адамів, В.Бенери, Я.Галети, С.Заскалетої, Н.Зеленкової, Г.Костишиної М.Кухарева, В.Логвіненко, С.Міхно, Л.Тархової та ін. У працях науковців чітко показано, що процес формування пізнавальної самостійності особистості обумовлений провідною сферою їх діяльності, специфікою професійної підготовки. Специфічні умови притаманні й навчальному процесу із засвоєння економічних дисциплін у ВНЗ.

Головним механізмом формування пізнавальної самостійності студентів ВНЗ є безпосередня доступна їм економічна діяльність і ті відносини, до яких вони залучаються в ході цієї діяльності у процесі вивчення економічних дисциплін, зокрема курсу «Основи економічної теорії», низки спецкурсів «Менеджмент», «Маркетинг», «Макроекономіка» тощо.

Процес організації навчання економічних дисциплін має здійснюватися згідно з дидактичними принципами доступності, систематичності, послідовності, практичної спрямованості від репродуктивного через евристичний, частково-пошуковий, проблемний до творчо-дослідницького виду навчальної діяльності. Таким чином відбувається поступове становлення самостійності мислення, потреб в осмисленні економічних явищ, формування необхідних моральних і ділових якостей, навичок їх практичного застосування [4].

Нашими дослідженням на базі Криворізького державного педагогічного університету визначено, що ефективність формування пізнавальної самостійності студентів при вивченні економічних дисциплін залежить від низки факторів: організації занять, самостійної роботи, наявних загальнонавчальних умінь студентів, сформованих способів розумової діяльності, стилю професійного спілкування викладача, способів поєднання фахової й економічної підготовки, а також узгодження потреб суспільства із внутрішніми потребами студентів у змісті курсів [1].

Концептуально-методичною основою розробленої експериментальної технології формування пізнавальної самостійності студентів ВНЗ, яка відрізняє її від традиційної технології навчання економічних дисциплін, є уявлення про процес навчання як цілісний, циклічно зростаючий за рівнями оволодіння матеріалом процес активізації діяльності студентів, побудований відповідно до рівня й динаміки пізнавальної самостійності його суб'єктів.

Така технологія формування пізнавальної самостійності передбачає:

- чітку розробку та постановку мети цього процесу через дослідження ієрархії цілей і завдань у пізнавальній і професійно орієнтованій сфері підготовки фахівців;
- визначення змісту навчання економічних дисциплін, забезпечення у ньому професійно-орієнтованої й когнітивної проблемності, можливості

структурування знань і способів їх здобуття на різних рівнях засвоєння з урахуванням логіки та динаміки формування пізнавальної самостійності студентів;

- створення впорядкованої сукупності методів, прийомів і засобів навчання, які забезпечують пріоритетність активної, самостійної, пошуково-творчої діяльності студентів, взаємозв'язок і взаємообумовленість аудиторної, позааудиторної, науково-дослідної роботи, функціонування суб'єкт-суб'єктних відносин у системі «викладач-студент»;
- засоби стимулювання внутрішньої і зовнішньої активності студентів, фактори формування їх пізнавальної самостійності, підтримку мотиваційної основи навчальної діяльності, становлення індивідуальних когнітивних стилів пізнання;
- способи встановлення зворотного зв'язку між сформованими компонентами пізнавальної самостійності студентів та рівнем і способом здобуття предметних знань, узгодження мети і методики контролю з метою і методикою викладання й учіння;
- забезпечення реалізації провідних дидактичних умов, що сприяють формуванню пізнавальної самостійності студентів у процесі вивчення економічних дисциплін.

Реалізація експериментальної технології передбачає використання системи традиційних та інноваційних методів і організаційних форм навчання економічних дисциплін. Основою для їх вибору була насамперед дидактична мета комплексу занять, вид заняття, зміст навчання, наявний рівень пізнавальної активності та самостійності типологічних груп студентів [1].

До пріоритетних, що забезпечують упорядкованість і логіку формування пізнавальної самостійності студентів, відносимо: проблемні лекції, лекції-індивідуалізації, практичні заняття з використанням наочного ілюстративного матеріалу, ситуаційні та рольові ігри, тьюторські заняття, заняття в малих групах і парах, проектну діяльність [1; 2; 4].

Особливу увагу в експериментальній технології приділено організації самостійної роботи студентів з економічних дисциплін як основної організаційної форми діяльності зі становлення пізнавальної самостійності. Підготовка до самостійної роботи здійснювалася під час аудиторних занять – лекційних і практичних, шляхом створення проблем, постановки й вирішення творчих завдань і задач, ознайомлення з методами наукового дослідження, у тому числі зі специфічними соціально-економічними методами, такими як: збору й узагальнення інформації, аналізу, прогнозування, моделювання, програмно-цільовими й евристичними та ін. При цьому, структурування змісту теоретичного навчання економічних дисциплін дозволило виокремити час для продуктивної самостійної роботи студентів із використанням сучасних інформаційних технологій [5].

Експериментально підтверджено, що навчальні можливості новітніх інформаційних технологій не лише забезпечують інформативну та наукову підтримку засвоєння економічних дисциплін, а й інтенсифікують, оптимізують

навчальний процес, зменшують витрати часу як викладачів, так і студентів у пошуку й обробці інформації, моделюванні та прогнозуванні в економічній сфері [1; 2]. Неоціненний вплив вони чинять на формування компонентів пізнавальної самостійності, оскільки створюють додаткові засоби пізнавальної мотивації студентів, посилюють когнітивну сферу, розширюють обсяг пізнавальних стратегій.

За допомогою інформаційних мереж, у рамках експериментальної технології, студенти залучалися до обговорення економічних проблем, виконання групових проєктів, знайомилися з електронною навчальною літературою та матеріалами електронних видань. Для одержання економічної інформації використовувалися спеціалізовані сайти й розроблена на цій основі система навчально-пізнавальних завдань щодо аналізу, прогнозування, моделювання економічних ситуацій [1].

Великі навчальні та розвивальні можливості у формуванні пізнавальної самостійності студентів мають завдання, у яких реалізуються міжпредметні зв'язки економічних і фахових дисциплін. До таких завдань належать: опрацювання текстів економічної тематики й написання есе чи доповіді, що містять системний аналіз опрацьованих фактів з економічної теорії чи практики в конкретній галузі виробництва чи сфери послуг; оцінка і прогнозування шляхів розвитку сфери майбутньої діяльності студента; моделювання кар'єри й особистісного добробуту; тактичне і стратегічне планування в особистісній і виробничій сфері. У якості доцільних наочних засобів, що сприяють розширенню операційних компонентів пізнавальної самостійності використовувалися комп'ютерні ілюстративні програми, пакети, бази даних; цифровий матеріал; узагальнюючі схеми, графіки, діаграми, рисунки, фотографії, тобто засоби опрацювання сучасних джерел економічних знань.

У якості прийомів пізнавальної діяльності при вивченні економічних дисциплін використовувалися перегляд відеоматеріалів, прослуховування аудіоматеріалів, аналіз та обговорення матеріалів ЗМІ. Ефективним виявився кейс-метод в опрацюванні економічних матеріалів у малих групах студентів в аудиторній і самостійній роботі.

Висновки. Протягом тривалого часу незмінною залишалась мета – озброїти студентів знаннями економічних теорій і закономірностей ринкових відносин. Проте, не менш важливим завданням було й залишатись формування особливого стилю мислення, певного рівня культури, що визначає особистий успіх і добробут громадянина суспільства. В умовах нестабільності ринку необхідно намагатися формувати ті якості особистості освіченої людини, які дозволять швидко, гнучко й ефективно орієнтуватися та визначати найбільш раціональний спосіб життєдіяльності. До таких важливих якостей відносимо й пізнавальну самостійність, а до шляхів її формування – створення ефективних дидактичних систем, які базуються на застосуванні видів, технологій, форм і методів навчання, адекватних умовам і потребам сьогодення. Упровадження таких систем має на меті не лише засвоєння сукупності знань, спеціальних вмінь і навичок, а спрямовується на підвищення рівня самостійної творчої пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, створює умови для більш повного й ефективного розвитку їх особистості, становлення соціально-необхідних якостей.

Список використаних джерел

1. Кустовський С.М. Комп'ютерні навчальні технології як засіб активізації самостійної роботи студентів-економістів / С.М.Кустовський // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія „Педагогіка”. – 2004. – № 5. – С. 185-190.
2. Логвіненко В.Г. Познавательная самостоятельность студентов в условиях информатизации образования как объект педагогических исследований / В.Г.Логвіненко // Проблемы инженерно-педагогической освіти; Зб. наук. пр. Випуск 4. – Харків: УПА. – 2003. – С.30-35.
3. Михайлов О.В. Развитие социальной зрелости студентов-экономистов в познавательной познавательной деятельности / О.В.Михайлов // Наукові записки. – Випуск 28. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВЦ КДПУ ім.В.Винниченка, 2000. – 168 с. – С. 109 – 112.
4. Пиндик О.Г. Самостійність як автономний принцип у дидактиці вищої школи / О.Г.Пиндик // Збірка статей науково-методичної міжвузівської конференції викладачів “Проблеми і методи самостійної роботи студентів у навчальному процесі”. – Вінниця, 2002. – С. 59-66.
5. Стеченко Д.М. Методологія наукових досліджень: підручник / Д. М.Стеченко, О.С.Чмир. – К. : Знання, 2007. – 317 с.

*М.А.Слюсаренко,
Криворізький ДПУ*

**ЗАДАЧНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

В статті розглядається проблема організації самостійної роботи в педагогічному вузі на основі задачного підходу як засобу підвищення якості знань студентів.

Ключові слова: задачний підхід, самостійна робота студентів, мотивація навчання, пізнавальна діяльність.

В статье рассматривается проблема организации самостоятельной работы в педагогическом вузе на основе задачного подхода как средства повышения качества знаний студентов.

Ключевые слова: задачный подход, самостоятельная работа студентов, мотивация обучения, познавательная деятельность.

The article deals with the problem concerning self-directed independent activities at a teacher training higher educational establishment on the basis of a task approach as the means of improvement student's knowledge quality.

Key words: a task approach, self-directed independent activities of students, motivation of learning, cognitive activities, student's knowledge quality

Постановка проблеми у загальному вигляді. В рамках впровадження Болонського процесу перед системою вищої освіти України постають нові пріоритети та задачі. Перед педагогічною наукою стоять завдання розробки